

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ. СОТ ӨНДІРІСІ, 1-БӨЛІМ (2)

Істі сотқа дейін қысқарту рәсімдер:
талап-арыздар мен қарсылықтарды
(STRIKING OUT) жою

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Істі сотқа дейін қысқарту рәсімдер: талап-арыздар мен қарсылықтарды (STRIKING OUT) жою

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

1. Жалпы ережелер
2. Бірінші сатыдағы сотта тыңдаудың созылмауын болдырмау үшін талап-арыздар мен қарсылықтарды алып тастау және сотта куәлардан ауызша жауап алуды жүргізу қажеттілігі салдарынан алып тастау
3. Талап-арыздар мен қарсылықтарды алып тастау және процесті бұзу
4. ҚР АПК сәйкес іс бойынша іс жүргізуді тоқтату.

1. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

АСЕ-нің 3.4(2) ережесіне сәйкес, жарыс құжатын алып тастау құқығы (strike out) келесі жағдайлардың кез келгенінде жүзеге асырылуы мүмкін:

1. Істің мән-жайларын баяндауда талап қою үшін немесе талап қоюға қарсылық білдіру үшін жеткілікті негіздер көрсетілмесе;
2. Талап іс жүргізу құқығын теріс пайдалану болып табылса;
3. Талап басқаша түрде істі қараудың әділ барысын бұзуы мүмкін болса;
4. Құқық нормасы, сот практикасы немесе сот бұйрығы бұзылса.

Жарыс құжаты (істің мән-жайының баяндалуы):

- талап-арыз;
- талап-арызға қарсылық;
- қарсылыққа жауап;
- қарсы талап-арыз.

Іс жүргізу құжатын алып тастау негіздерінің бірі соттың АСЕ 24-бөлігіне сәйкес оңайлатылған тәртіппен шешім шығару құқығына ішінара сәйкес келуі мүмкін.

Мәні бойынша талқылау басталғанға дейін қолданылатын осы екі рәсім сот жосықсыз және елеулі емес талаптар мен қарсылықтарды кейінге қалдыруға қызмет етеді.

Екі рәсімге қатысты шектеу белгіленген, оған сәйкес сот дәлелдемелерді тек талқылау барысында ауызша нысанда ғана қарай алады.

Біз көріп отырғанымыздай, істі қараудың жеңілдетілген тәртібі іс жүргізу құжаттарын алып тастау тәртібіне қарағанда біршама көп істерді кейінге қалдырады. Gloucestershire CC (2000) қарсы s ісінде апелляциялық сот іс жүргізу құжатын нақты немесе заңды негіздер бойынша Алып тастау тек «ең айқын жағдайларда» ғана ақталғанын, ал АСЕ 24-бөлімінде белгіленген шешім қабылдаудың оңайлатылған тәртібі тиісті талап қоюға немесе қарсылыққа қатысты іс-әрекеттер үшін бірнеше үлкен кеңістікті ұсынады.

Осылайша, екі өлшем (критерий) бірдей функцияға ие (негізсіз талаптар мен қарсылықтарды талқылаусыз жою):

- бұл өлшемдер (критерийлер) бір бастапқы материалға қолданылады;
- алдын ала тыңдауда (жеңілдетілген тәртіппен де, іс жүргізу құжатын алып тастағанда да) сот тек жазбаша дәлелдемелерді ғана қарай алады;
- бұл өлшемдер (критерийлер) ауқымы бойынша біршама ерекшеленеді, және шешімді қабылдаудың жеңілдетілген тәртібі тиісті мәселені толығырақ қарауға мүмкіндік береді.

Сол сияқты Қорғаныс министрлігіне қарсы АВ ісінде лорд Филлипс (2012 ж.) бұрынғы әскери қызметшілердің радиациялық тобына қатысты сот талқылауы процесті теріс пайдаланумен байланысты болмағанын айтты, сондықтан іс алыпсатарлық түрде қозғалса да, оны АСЕ 3-бөлігіне немесе сотқа тән тәжірибеге сәйкес алып тастау керек емес.

Bank of England (No 3) (2001) («МБКТ» ісі) қарсы Three Rivers DC ісінде Лордтар палатасының үш мүшесі бұл істі талқылағанға дейін жол бере отырып, қатерлі шешім қабылдады. Тексеру екі жылға созылды. Соңында талапкер «256-ші күні» шешім шығарылғанға дейін оны тоқтатты.

Қорытынды:

Лорд Миллеттің пікірінше, ерекше пікір білдіргендердің бірі, тіпті талқылау басталғанға дейін болған құжаттардың үлкен көлемін назарға ала отырып, талап-арыз «өте дұрыс емес», «шамадан тыс» және «сенімге лайық емес еді».

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Істі сотқа дейін қысқарту рәсімдер: талап-арыздар мен қарсылықтарды (STRIKING OUT) жою

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

Апелляциялық соттар талап қоюды алып тастау туралы шешім қабылдаудан бас тарта отырып, тіпті іс күрделі болса да және біраз құжаттама көлемін қамтыса да, сактық танытуы тиіс.

Сондай-ақ, мүмкіндігін қарастырған жөн ағылшын құқығында арнайы ауызша тыңдауды енгізу* қарауға дейін. (* Ауызша тыңдаудың мақсаты әлсіз талап-арыздарды тексеру болып табылады, әйтпесе ол ұзақ уақыт талқылаудың мәні болады. Бұл практикадан бас тартуды талап етеді, оған сәйкес ауызша дәлелдемелерді бағалау әрқашан талқыланғанға дейін кейінге қалдырылады).

2. БІРІНШІ САТЫДАҒЫ СОТТА ТЫҢДАУДЫҢ СОЗЫЛМАУЫН БОЛДЫРМАУ ҮШІН ТАЛАП-АРЫЗДАР МЕН ҚАРСЫЛЫҚТАРДЫ АЛЫП ТАСТАУ ЖӘНЕ СОТТА КУЭЛАРДАН АУЫЗША ЖАУАП АЛУДЫ ЖҮРГІЗУ ҚАЖЕТТІЛІГІ САЛДАРЫНАН АЛЫП ТАСТАУ

Williams & Humbert Ltd-ның W&H Trade Marks (Jersey) Ltd-ға (1986) қарсы ісінде Лордтар палатасы: «...егер мәселе қарапайым және айқын болмаса да, өтінішті алып тастау сот сараптамасының шығындары мен уақытты үнемдеуге алып келуі ықтимал болса, орынды», - деп қаулы етті.

Мұның екі құрамдас бөлігі бар:

(1) құқық мәселесі бойынша өтініш заң бойынша сәйкес келмейтін болып табылатындығы ғана тексеріледі;

(2) фактінің мәселесі бойынша басты мәселе - өтініш «айқын және анық» болып табылады ма және тиісті өтініш қабылданбайтыны анық па, себебі оны қолдауға ешқандай дәлел жоқ.

Екі нұсқада да сот шығарылған тыңдаудың ұзақтығына икемді тәсілді қабылдай алады. Апелляциялық сот іс жүзінде s Gloucestershire CC (2000) қарсы нақты немесе заңды негіздерден бас тарту тек «ең айқын жағдайда» ақталғанын атап өтті.

W & H Trade Marks (Jersey) Ltd (1986) қарсы Уильямс Humbert Ltd Лорд Палатасы қолдаған алып тастау процесі, тіпті бірнеше күнге созылатын күрделі құқық мәселелері бойынша тәртіпсіз тыңдау, Егер сот ұзақ және қиын құжаттарды ашуға мүмкіндік болса, сот талқылауына ұзақ дайындық және таныс сот талқылауының ыңғайсыздығы.

Егер Алып тастау туралы арыз ұзақ және Елеулі талқылауды қамтыса, судья, әдетте, егер ол өтінішхаттың негізділігіне күмән келтірмесе ғана емес, сонымен қатар, мұндай алып тастау сот талқылауының қажеттілігін алып тастаса немесе сотқа дайындық ауыртпалығын немесе сот талқылауының өзінің ауыртпалығын елеулі түрде азайтса, дәлелдеуді жалғастырудан бас тартуға тиіс».

Талаптар мен қарсылықтарды алып тастау рәсімге сәйкес жүзеге асырылуға тиіс.

Талапкер сот талқылауына қол жеткізу құқығынан айырыла алмайды, егер:

- іс ашу процесін талап етсе;
- іс куэлардан ауызша жауап алуды талап етсе.

Moloney қарсы Wenlock ісінде [1965] талапкердің сөз байласудан шығынды өтеу туралы талабы көрсеткіштер мен құжаттар бойынша төрт күндік тыңдаудан кейін алынып тасталды. Лорд-судья Данквертс соттың алып тастауды қолданудың ажырамас өкілеттігі туралы айтты:

Соттың бұл өкілеттігі бір минутты тыңдау үшін және іс бойынша құжаттар мен фактілерге ұзақ сараптама жүргізу үшін, талапкердің шын мәнінде талап қоюға негіз бар-жоғын анықтау үшін ешқашан ойламаған.

Мұны істеу дегеніміз судьяның ұстанымын ұғындыру және іс бойынша сот талқылауын тек жазбаша айғақтардың негізінде, жай тәсілмен айқаспалы жауап алу арқылы тексерілген ауызша дәлелдерсіз және ашпай жүргізу.

Бұл билікті тиісті пайдалану емес, соттың ажырамас билігін теріс пайдалану.

3. ТАЛАП-АРЫЗДАР МЕН ҚАРСЫЛЫҚТАРДЫ АЛЫП ТАСТАУ ЖӘНЕ ПРОЦЕСТІ БҮЗУ

Алып тастау құралы, мысалы, қандай да бір тараптың бірінші талап-арызы процесі теріс пайдалану салдарынан алынып тасталса және бұл тарап сол фактілер бойынша екінші талап-арыз бергенде пайдаланылуы мүмкін.

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Істі сотқа дейін қысқарту рәсімдер: талап-арыздар мен қарсылықтарды (STRIKING OUT) жою

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

Бұл тақырыптың толық шолуында, лорд-судья Рикс қарсы Aktas v. Adepta (2010) ісі бойынша екі жағдайды ажыратады:

(i) екінші талап-арыз процесі теріс пайдалану (шамадан тыс және күрделі кідірту, негізсіз бағынбау немесе іс жүргізу нормаларын толық елемей) себебі бойынша бірінші талап-арыздың күшін жойғаны үшін қажет;

(ii) екінші талап мәні бойынша және «процесті теріс пайдалану» элементінсіз бірінші талап қоюды тоқтатудан кейін қажет.

Жағдайда (i) бұл автоматты немесе өзгермейтін жауап болмаса да, екінші талап заңды түрде алынып тасталуы мүмкін. Бірақ (ii) жағдайда екінші талап-арыз, әдетте, ол заңмен тыйым салынған болмаған жағдайда немесе егер сот талапкердің пайдасына тыйым салуды заңмен қабылдамай тастауды заңды қалауды қабылдаса, жалғасуға рұқсат етіледі.

Талан-таражға салынған наразылықтарды немесе алдан-асқан наразылықтарды алып тастау

Summers-тің Fairclough Homes Ltd-ға (2012) қарсы ісінде Жоғарғы сот талап-арыз алаяқтық жолымен ұлғайтылған болса, сот бүкіл талап-арызды алып тастауға құқылы деп, бірауыздан шешім қабылдады.

Алып тастауға осы өкілеттілік соттың юрисдикциясымен ештеңе қосуға болмайтын ACE 3.4 (2) ережесінде көзделген. Лорд Кларк өз процесін теріс пайдалануға қарсы бақылау жасау арқылы тараптар үшін «құқық» күшін жою орынсыз деп болжауды қабылдамады: «зиянды өтеу туралы белгіленген талап тек сот емес, Парламент ғана қайтарып алуы мүмкін деп ұсынылды. Біз бұл ұсынысты қабылдай алмаймыз. Сот үшін парламент емес, сот қорғауы тиіс. Күшін жою-бұл жазалау күші емес, бірақ сот процесін қорғау».

Әділ сот мүмкіндігін жоятын іс жүргізу құқықтарын теріс пайдалану:

Arrows Nominees Inc V істегі апелляциялық сот. Blackledge егер талапкердің іс жүргізушілік заңсыз әрекеттері бұдан да әділ сот талқылауы мүмкін еместігіне елеулі қауіп тудырса, ерекшелік орынды емес деп шешті: бір Тарап құжаттарды берді және басқаларын жойды.

Цукерманның болжамдары мұндай контексте ерекшелік ақталғанын көрсетеді, себебі теріс қылық соншалық, бұл кінәлі тарапқа оның ісін жалғастыруға мүмкіндік беру үшін сот үшін қорлау болады.

Ол бұл тәсілді «тәркілеу принципі»деп атайды. Ол мұндай тәсіл жазалауды көздемейді деп қосады. Оның орнына, бұл жай ғана процедуралық жауап елеулі теріс процесс.

Істің өндірісін тоқтату

Талап қоюшы сот шешімі шығарылғанға дейін іс-әрекеттерін тоқтатуды шешкен кезде сот өндірісі тоқтатылады (бірақ тоқтату ерекше жағдайларда, сот шешімі шығарылғанға дейін, сот талқылауы кезінде де орын алуы мүмкін).

Барлық жағдайларда тоқтату талапкерден оппонентті хабардар етуді талап етеді. Тоқтату, тіпті егер ол реттеу нысаны емес, бір жақты акт болып табылса да, тіпті егер ол сот шешімі емес, жасалған Тарап болып табылса да, осы тарауға енгізілген. Бұл алдын ала шешім бойынша өндірісті реттеу жолымен тоқтатумен байланысты. Бір немесе бірнеше жауапкердің жалғыз жауапкеріне қатысты болса да, талаптан толық немесе ішінара бас тартқысы келетін талапкерлер, әдетте, соттың шешімін орындамай, мұны жасай алады. Бірақ рұқсат әр түрлі жағдайларда талап етіледі, мысалы, талапкер уақытша соттық тыйым салудан, жауапкердің міндеттемесінен немесе аралық төлемнен пайда тапқан кезде.

4. ҚР АПК сәйкес іс бойынша іс жүргізуді тоқтату

Қазақстанда бұл мәселе ҚР АПК-ң 24-тарауына сәйкес реттеледі және бұл тараудың өзі «Іс бойынша іс жүргізуді тоқтату» деп аталады (277-278 баптар).

277-бап. Іс бойынша іс жүргізуді тоқтатудың негіздері

Сот, егер:

1. Іс азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға жатпаса;
2. Сол тараптардың арасындағы дау бойынша сол нысана туралы және сол негіздер бойынша

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Сот өндірісі, 1-бөлім (2)

Дәріс: Істі сотқа дейін қысқарту рәсімдер: талап-арыздар мен қарсылықтарды (STRIKING OUT) жою

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

шығарылған, заңды күшіне енген сот шешімі немесе талап қоюшының талап қоюдан бас тартуына немесе тараптардың татуласу келісімін, дауды (жанжалды) медиация тәртібімен реттеу туралы келісімін, дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісімді орнықтыруына байланысты іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы сот ұйғарымы болса;

3. Сол бір тараптар арасындағы дау бойынша, сол бір нысана туралы және сол бір негіздер бойынша қабылданған төрелік шешім болса;
4. Сот талап қоюшының талап қоюдан бас тартуын қабылдаса;
5. Тараптар татуласу келісімін жасасса және сот оны бекітсе;
6. Тараптар дауды (жанжалды) медиация тәртібімен реттеу туралы келісім, дауды партисипативтік рәсім тәртібімен реттеу туралы келісім жасасса және оны сот бекітсе;
7. Іс бойынша тараптардың бірі болып табылатын азамат қайтыс болғаннан кейін даулы құқықтық қатынас құқық мирасқорлығына жол бермесе;
8. Іс бойынша тарап ретінде әрекет ететін ұйым қызметі тоқтатылуына және құқық мирасқорларының болмауына байланысты таратылса;
9. Шет мемлекетте соттық иммунитеттің бар екені анықталса, іс бойынша іс жүргізуді тоқтатады.

278-бап. Іс бойынша іс жүргізуді тоқтатудың тәртібі мен салдары

1. Іс бойынша іс жүргізу сот ұйғарымымен тоқтатылады.
2. Іс бойынша іс жүргізу тоқтатылған жағдайда сол тараптар арасындағы дау бойынша, сол нысана туралы және сол негіздер бойынша екінші рет сотқа жүгінуге жол берілмейді.
3. Осы Кодекстің 277-бабының 1), 2), 3), 5) және 6) тармақшаларында көзделген негіздер бойынша іс бойынша іс жүргізуді тоқтата отырып, сот ұйғарымда мемлекеттік бажды осы Кодекстің 107-бабының талаптарына сәйкес қайтару туралы көрсетеді.
4. Сот іс бойынша іс жүргізуді тоқтата отырып, талап қоюды қамтамасыз ету жөнінде қолданылған шаралардың күшін жояды.
5. Іс бойынша іс жүргізуді тоқтату туралы соттың ұйғарымына осы Кодексте көзделген жағдайларда және тәртіппен жеке шағым берілуі, прокурор өтінішхат келтіруі мүмкін.

Пайдаланылған және ұсынылатын әдебиеттер

1. Эндрюс Н. Система гражданского процесса Англии: судебное разбирательство, медиация и арбитраж / пер. с англ.; под ред. Р.М. Ходыкина; Кембриджский ун-т. – М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 544 с.
2. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии. - М.: Издательский дом «Городец», 2008.
3. Современная реформа английского гражданского процесса : диссертация ... доктора юридических наук : 12.00.15 / Кудрявцева Елена Васильевна; [Место защиты: Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова]. - Москва, 2008. - 346 с.
4. Пучинский В.К. Гражданский процесс зарубежных стран / под ред. В.В. Безбаха. – М., 2008. - 506 с.